

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بُلُوغُ الْمَرَامِ

مِنْ أَدِلَّةِ الْأَحْكَامِ

جلد ۱ و ۲

تصنيف:

حافظ ابن حجر عسقلانی

ترجمہ و تحقیق:

زاہد ویسی

انتشارت حسینی اصل ارومیه

۱۳۸۹

سرشناسه : ابن حجر عسقلانی ، احمد بن علی ۷۷۳-۸۵۲ ق
 عنوان قراردادی : بلوغ المرام من احادیث الاحکام . فارسی
 عنوان و نام پدید آور : متن کامل بلوغ المرام (من ادله الاحکام) تصنیف حافظ بن حجر
 عسقلانی . ترجمه و تحقیق زاهد ویسی .
 مشخصات نشر : ارومیه . حسینی اصل ۱۳۸۹ . مشخصات ظاهری : ۲ ج (در یک مجلد)
 شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۵۵۱-۸۵-۹ وضعیت فهرست نویسی : فیا
 یادداشت : کتاب حاضر در سالهای مختلف توسط ناشرین متفاوت منتشر شده است
 موضوع : احادیث احکام - اهل سنت
 شناسه افزوده : ویسی . زاهد ۱۳۵۶ مترجم
 رده بندی کنکره : ۱۳۸۹ ب ۸۰۴۱ الف ۲۴ / ۶ / ۱۱۲ BP
 رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۱۳۵ شماره کتابشناسی ملی : ۲۲۲۰۶۹۲

ارومیه - خیابان شهید منتظری - تلفن ۰۴۴۱-۲۳۵۲۴۰۳

نام کتاب : ترجمه **بُلُوغُ الْمَرَامِ** (من أدلة الاحکام)

مؤلف : حافظ بن حجر عسقلانی

مترجم : زاهد ویسی

تیراژ : ۲۰۰۰ جلد

چاپ : اول ۱۳۸۹

ناشر : مؤسسه انتشاراتی حسینی اصل

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۷۷۸۲-۸۵-۹

قیمت : ۷۰۰۰ تومان

حق چاپ در داخل و خارج از کشور برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۷.....	مقدمه‌ی مترجم.....
۹.....	مقدمه مؤلف.....
۱۰.....	کتاب طَهَارَت.....
۱۰.....	باب آب‌ها.....
۱۵.....	باب ظرف.....
۱۷.....	باب پاک کردن نجاست و توضیح آن.....
۱۹.....	باب وضو.....
۲۷.....	باب مسح خُفَّین.....
۳۰.....	باب آنچه وضو را باطل می‌کند.....
۳۵.....	باب قضای حاجت.....
۴۱.....	باب غسل و حکم جنس.....
۴۷.....	باب تَمِیْم.....
۵۰.....	باب خِیْض.....
۵۵.....	کتاب نماز.....
۵۵.....	باب مَوَاقِیت.....
۶۲.....	باب اذان.....
۶۹.....	باب شروط نماز.....
۷۶.....	باب سَئِرَه‌ی نمازگزار.....
۷۹.....	باب تشویق به خشوع در نماز.....
۸۲.....	باب مساجد.....
۸۷.....	باب چگونگی نماز.....
۱۱۲.....	باب سجود سَهْوٌ و سجده‌های دیگر.....
۱۱۷.....	فصل.....
۱۲۰.....	باب نماز تَطَوُّع.....
۱۳۲.....	باب نماز جماعت و امامت نماز.....
۱۴۲.....	باب نماز مافر و مریض.....
۱۴۷.....	باب نماز جمعه.....
۱۵۶.....	باب نماز خَوَاف.....
۱۶۰.....	باب نماز عید فطر و عید قربان.....
۱۶۴.....	باب نماز کُشُوف.....
۱۶۷.....	باب نماز اِسْتِسْقَاء.....
۱۷۲.....	باب نِیاس.....

۱۷۶	 کتاب جنائز
۱۹۵	 کتاب زکات
۲۰۵	 باب صدقه‌ی فطر
۲۰۷	 باب صدقه‌ی تطوع
۲۱۱	 باب قسمت کردن صدقات
۲۱۵	 کتاب روزه
۲۲۵	 باب روزه‌ی تطوع، و روزه‌ای که از آن نهی شده است
۲۳۰	 باب اعتکاف نماز شب رمضان
۲۳۴	 کتاب حج
۲۳۴	 باب فضیلت حج و بیان کسانی که حج بر آنها واجب شده است
۲۳۸	 باب میقات‌ها
۲۳۹	 باب وجوه احرام و چگونگی آن
۲۴۰	 باب احرام و امور مربوط به آن
۲۴۴	 باب چگونگی حج و موارد شدن به مکه
۲۵۸	 باب قنات و اختصار
۲۶۰	 کتاب خرید و فروش
۲۶۰	 باب شروط خرید و فروش و معاملاتی که از آنها نهی شده است
۲۷۶	 باب خیار
۲۷۷	 باب ربا
۲۸۳	 باب رخصت عرایا و فروش درخت و محصولات
۲۸۵	 باب سَلَم، قَرْض، و رَهْن
۲۸۸	 باب تَفْلِیس و حَبْر
۲۹۲	 باب صلح
۲۹۳	 باب حواله و ضامن
۲۹۵	 باب شراکت و وکالت
۲۹۷	 باب اقرار
۲۹۷	 باب عاریه
۲۹۹	 باب غَصَب
۳۰۱	 باب شَفْعَه
۳۰۲	 باب قراض
۳۰۳	 باب مَسَائِقَات و اجاره
۳۰۶	 باب احیای مَوَات
۳۰۹	 باب وَفَق

۳۱۱	باب هَبْه
۳۱۵	باب لُقْطَه
۳۱۷	باب ارث
۳۲۱	باب وصایا
۳۲۳	باب وِدِیْعَه
۳۲۳	[باب چگونگی تقسیم صدقات]
۳۲۴	کتاب نکاح
۳۲۴	احادیثی درباره‌ی نکاح
۳۳۴	باب کَفَّائِم و خِیَار
۳۳۸	باب هَمْدَمِی یا زَنان
۳۴۴	باب صَلَاق
۳۴۷	باب وَلِیْمَه
۳۵۲	باب قَسَم
۳۵۵	باب خُلْع
۳۵۶	باب طَّلَاق
۳۵۶	احادیثی در باره‌ی طلاق
۳۶۲	باب رَجْعَت
۳۶۳	باب اِیْلَاء. طَهَّار، و کَفَّارَه
۳۶۵	باب لَعَان
۳۶۹	باب عَدَه و عدم خودآرایی برای زن در حال عده
۳۷۶	باب رَضَّاع
۳۷۹	باب نَفَقَات
۳۸۳	باب حَضَّائَت
۳۸۶	کتاب جَنَائِیات
۳۸۶	احادیثی در باره‌ی جَنَائِیات
۳۹۳	باب دِیَات
۳۹۸	باب اَدْعای خُون و قَسَم خوردن
۳۹۹	باب قَتَال با تجاوزگران
۴۰۰	باب جَنگ با جنایتکار و قتل مرتد
۴۰۴	کتاب حُدُود
۴۰۴	باب حد زناکار
۴۱۰	باب حد قَذَف
۴۱۲	باب حد سَرَقَت

۴۱۶	باب خَلَّةٔ شرابِ خوار و بیان مُسْتَكِر
۴۲۰	باب تَغْزِير و خُكْم صَائِل
۴۲۲	کتاب جهاد
۴۲۲	احادیثی در باره‌ی جهاد
۴۳۶	باب جَزِیَّه و آتَشِ یَس
۴۳۹	باب مسابقه و تیراندازی
۴۴۱	کتاب غذاها
۴۴۴	باب صید و ذبح کردنِها
۴۴۹	باب قربانی
۴۵۲	باب عَقِیْقَه
۴۵۴	کتاب سوگندها و نذرها
۴۶۱	کتاب قَضَاوَت
۴۶۵	باب گواهی‌ها
۴۶۷	باب ادعا و دلیل
۴۷۲	کتاب آزاد کردن بنده
۴۷۵	باب مُدَبِّر، مَكَاتِب، و اُمُّ الْوَلَدِ
۴۷۹	کتاب جامع
۴۷۹	باب ادب
۴۸۳	باب نیکی و برقراری پیوند خویشاوندی (صِلَهِ)
۴۸۸	باب زُهْد و وَرَع
۴۹۲	باب گریز از خصلت‌های ناپسندیده
۵۰۲	باب تشویق به خصلت‌های ارجمند (مَكَارِمُ الْأَخْلَاقِ)
۵۰۷	باب ذکر و دعا
۵۱۸	پایان کتاب

تقدیم به:

ملا رشید بگ بابان، به پاس خدمات
ارزنده‌ی خود در حدیث‌نگاری به زبان
کردی و کتاب ارزشمند «اقتران النیرین».

مقدمه‌ی مترجم

بی‌خرسند و خشنودم از اینکه بار دیگر توفیق الهی رفیق شد و در خدمت بخشی
دیگر از احادیث گرانقدر پیامبر ﷺ بودم و در این سیر و سلوک دُرّ و مرجان‌هایی دیدم
که در هیچ معدن و موطن دیگری جز بستر فراخ و فرخ سنت نبوی یافت نمی‌شوند.
بسیار خود را مضروب می‌دانم که این کار نیز به این صورت سامان یافت و دست تربیت
نبی اکرم را در مسیر پرورش امتش با تمام جان حس کردم.

قصه ندارم در این مجال در باره‌ی این شوق و ذوق سخن بگویم. چون نه بستر این
سخن در این کتاب فراهم است و نه قصدم از این یادداشت بیان این گونه نکات است.
با این حال، نمی‌توان بی‌مقدمه، با کتاب ارزشمندی نظیر بلوغ المرام مواجه شد. هم از حیث
محتوا، هم از حیث مؤلف، و هم از حیث نحوه‌ی دستبندی آن.

به همین خاطر از دیرباز تاکنون مورد توجه علما، مجتهدان، فقها، و همدی افرادی بوده
است که در مسیر خود به سوی نور و روشنایی نیازی مبرم به فروغ پیامبر ﷺ را حس
کرده‌اند. از این رو، بر آن شرح و تفسیرهای فراوانی نوشته‌اند که گاهی حتی شرح یک
بخش از آن، کتاب مفصل و مستقلی شده است که به تنهایی در دانشگاه‌های معتبر جهان
اسلام تدریس می‌شود.

بر این اساس، و با توجه به رونق روز افزون رشته‌های دانشگاهی مرتبط با فقه و
حقوق اسلامی، نیاز به چاپ و نشر این اثر به زبان فارسی حس شد. اما با توجه به
اهمیت این کتاب، و نیز با توجه به تبدیل شدن کار نشر در جهان عرب به نوعی تجارت،
نسخه‌های متعددی از این کتاب در دسترس قرار دارد که به صراحت می‌توان گفت
بسیاری از آنها فاقد تحقیق و تدقیق لازم است؛ چه برسد به تحقیق و تدارک مفصل. با
این حال، سنت نبوی همواره خادمان و همراهان خاص خود را دارد و علمای
خدمت‌گزار این وادی از این مرزهای عادی و مادی فرا می‌روند و اگر نتوانند به قدر
محبت خود به رسول خدا ﷺ، به قدر توان و امکان خود در راه تسهیل راه برخورداری
از احادیث نبوی گام برمی‌دارند.

بر این اساس، در میان نسخه‌ها و چاپ‌های متعدد این کتاب، ناگزیر باید دست به
انتخاب اثری زد که از برخی از ویژگی‌های بایسته برای کتابی در این راستا، برخوردار
باشد. ما نیز با در نظر گرفتن این امور، نسخه‌ی منقح استاد حمیر زهری را برگزیدیم که
ویژگی‌هایی دارد که در نمونه‌های دیگر وجود ندارد. در ادامه، که برخی از عبارتند از:

- ۱- دقت در ضبط دقیق متن حدیث
 - ۲- دقت در ذکر دیدگاه ابن حجر در باره‌ی احادیث.
 - ۳- نقد و رد علمی و دقیق بسیاری از اشتباهات ابن حجر در ارجاع احادیث به محدثان.
 - ۴- تقویت دیدگاه‌های ابن حجر در برخی موارد که نیاز بوده است.
 - ۵- ذکر درجه‌ی حدیث و شماره‌ی جلد، صفحه، و حدیث در آثار و منابع حدیثی.
 - ۶- ذکر اختلاف نسخه‌های فراوان احادیث مندرج در متن با آنچه در منابع حدیثی آمده است.
 - ۷- توضیح نکات دقیق لغوی مندرج در احادیث.^۱ و ...
- در ترجمه‌ی این کتاب نیز سعی شده است بر اساس شرح‌های جدید و دانشگاهی این کتاب، عمل شود طوری که هیچ عبارت و اصطلاحی در این کتاب بدون عنایت به آنها ترجمه نشده است.
- نکته‌ی قابل توجه آن است که در این ترجمه، نام تمام اشخاص، اصطلاحات، باب‌ها و ... با دقت علامت‌گذاری شده است تا افراد کم‌آشنا به تلفظ آنها نیز بتوانند آنها را به دقت و درست بخوانند.
- از این رو، امیدوارم این ترجمه مورد استفاده‌ی دانشجویان رشته‌های فقه و حقوق شافعی، تقریب مذاهب اسلامی، و طلاب حوزه‌های علمیه قرار بگیرد. از مسئولان نشر حسینی نیز سپاسگزارم که نوبتی برای دیدار این ترجمه با نور نشر فراهم کردند.
- در پایان امیدوارم خداوند این اثر را با رحمت خویش بپذیرد و آن را ذخیره‌ی خیر قیامت همه‌ی ما قرار دهد. آمین.

زاهد ویسی

^۱ بیشتر این توضیحات در ترجمه‌ی احادیث مورد استفاد قرار گرفت و از تکرار آنها در متن کتاب خودداری شد. تا به این صورت حجم کتاب بیشتر نشود. امید آنکه روزی فرا برسد که بتوانم مفردات این احادیث و شرح آنها را نیز به صورت مدون برای چاپ و نشر آماده کنم.

مقدمه مؤلف

همه سیاس و ستایش‌ها برای خداوند، به خاطر نعمت‌های پیدا و پنهان قدیم و جدیدش. و درود و سلام بر پیامبر و فرستاده‌اش، محمد، و بر آل و یارانش باد که در راه یاری دین او با جدیت و سرعت حرکت کردند. همچنین درود بر پیروان آنان که دانش آنها را به ارث بردند و علما وارثان پیامبراند؛ و چه نیکو وارثان و چه نیکو ارثی!

باری، کتاب حاضر مختصری است که اصول ادله حدیثی احکام را در بر می‌گیرد و در تحریر و بیان آنها تلاش فراوانی کردم تا هر کس آنها را حفظ می‌کند، در میان افراد هم‌طراز خود برتر باشد. طالب مبتدی و نوآموز نیز از آن یاری بگیرد؛ هر چند افراد مشتاق و متتهی نیز از آن بی‌نیاز نیستند.

در این کتاب در پایان هر حدیث، به منظور خیرخواهی امت، نام پیشوایانی را بیان نموده‌ام که آن حدیث را استخراج کرده‌اند. بر این اساس، منظور از اصطلاحاتی که در این کتاب به کار رفته است، به این شرح است:

سَبْعَةٌ: احمد، بخاری، مسلم، ابو داود، ترمذی، نسائی، و ابن ماجه.

سَنَّة: بخاری، مسلم، ابو داود، ترمذی، نسائی، و ابن ماجه.

خَمْسَةٌ: احمد، ابو داود، ترمذی، نسائی، و ابن ماجه.

گاهی هم به جای خَمْسَه می‌گویم: اربعه و احمد.

أَرْبَعَةٌ: ابو داود، ترمذی، نسائی، و ابن ماجه.

ثَلَاثَةٌ: ابو داود، ترمذی، نسائی.

مُتَّفَقٌ [عَلَيْهِ]: بخاری و مسلم.

گاهی هم همراه با نام این دو محدث، از کس دیگری نام نمی‌برم.

سایر موارد هم واضح است.^۱

کتاب را نیز بَلُوغُ الْمَرَامِ مِنْ أَدَلَّةِ الْأَحْكَامِ^۲ نامیده‌ام. از خداوند درخواست می‌کنم که دانش ما را بار گرانی بر گردن نهد و عمل به آنچه که او را خشنود و خرسند می‌کند، روزی ما کند.

۱. در ترجمه سعی شده است به جای این اصطلاحات، نام محدثان آورده شود. و

۲. رسیدن به هدف و آرزو در زمینه ادله احکام.

کتاب طهارت

باب آب‌ها

۱- ابوهریره رضی الله عنه روایت کرده است که: رسول الله ﷺ در باره‌ی آب دریا فرمود:
هُوَ الطَّهُّورُ مَأْوُهُ، الْحِلُّ مَبِيتُهُ

آب دریاها، پاک و پاک‌کننده است و گوشت حیوانات بی‌جانی که از آن گرفته می‌شوند، حلال است.

این حدیث را ابوداود، ترمذی، نسائی، ابن ماجه، و ابن ابی شیبّه، تخریج کرده‌اند. لفظ این حدیث، از آن ابن ابی شیبّه است. این خُرَیْمَةُ و تِرْمِذِي نیز آن را صحیح دانسته‌اند.^۱

۲- ابوسعید خدری رضی الله عنه نیز روایت کرده است که: رسول الله ﷺ فرمود:
إِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ لَا يُتَجَسَّسُ شَيْءٌ.

آب (مطلق و جاری) پاک‌کننده است و هیچ چیز آن را نجس و آلوده نمی‌کند.

ابوداود، ترمذی، و نسائی، آن را تخریج کرده‌اند.^۲ احمد هم آن را صحیح دانسته است.^۳

۳- ابو اُمَامَةُ یَٰ بَاهِلِيّ رضی الله عنه نیز روایت کرده است که: رسول الله ﷺ گفت:
إِنَّ الْمَاءَ لَا يُتَجَسَّسُ شَيْءٌ، إِلَّا مَا غَلَبَ عَلَى رِيحِهِ وَطَعْمِهِ، وَلَوْ نِهَ

هیچ چیز (آب مطلق و جاری) را نجس و آلوده نمی‌کند؛ مگر آنچه که بر بو، و طعم و (یا) رنگ آن غلبه کند (و آنها را تغییر دهد).

إِنْ مَاجَةٍ آن را تخریج کرده است.^۴ ابوخاتم نیز آن را ضعیف دانسته است.^۵

۱. صحیح. به روایت ابوداود، ۸۳، نسائی ۵۰/۱ و ۱۷۶ و ۷۰۷، ترمذی ۶۹، ابن ماجه، ۳۸۶، ابن ابی شیبّه، ۱۳۱، این خُرَیْمَةُ، ۱۱۱، از طریق صفوان بن سلیم، از سعید بن سلمه از خاندان بنی الأزرق، از مغیره بن ابی بردة، از بنی عبد الدار.

۲. صحیح. به روایت ابوداود، ۶۶، نسائی ۱۷۴، ترمذی ۶۶، به نقل از ابوسعید خدری.

۳. منذری آن را نقل کرده است.

۴. ضعیف. به روایت ابن ماجه، ۵۲۱.

۵. پسرش آن را در: العلل ۴۴/۱ نقل کرده است.